

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СТАТУС ПЕРФЕКТНИХ ФОРМ У РАННЬОНІОВАНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРІОДІ

У статті розглянуто функціональний статус дієслівних перфектних конструкцій у ранньоніованглійському періоді на матеріалі творів В. Шекспіра та Дж. Баньяна.

Граматична категорія перфекта, яка є предметом дослідження, властива всім германським мовам, але протягом століть ця категорія зазнала найбільших змін саме в англійській мові. Сучасна лінгвістика розглядає перфект як особливу категорію дієслова, що означає дію, важливу для моменту мовлення, підкреслюючи таким чином актуальність останньої для співрозмовника. Головним є те, що співрозмовник усвідомлює значущість та необхідність дії для самого себе, незалежно від часу, коли дія відбувалася [1].

У сучасній англійській мові перфект утворюється при безпосередньому комбінуванні допоміжного дієслова *to have* (що втратило своє лексичне значення) та дієприкметника II (Participle II) [2]. Метою нашого дослідження є вивчення функціонального статусу перфектних форм у ранньоніованглійському періоді.

Ранньоніованглійський період (кін. XVI – поч. XVII століття) характеризується наявністю двох перфектних конструкцій – це допоміжні дієслова *to be* або *to have* у поєднанні з дієприкметником II (Participle II) [3]. Конструкція *to be*+Participle II мала лімітовану сферу вживання, оскільки вона зустрічалася лише з дієприкметниками II від дієслів руху, а конструкція з *to have* мала широкую сферу застосування і вживалася з дієприкметниками усіх дієслів, у тому числі й руху [4]. Так, у творах Шекспіра "The Two Gentlemen of Verona" та "Twelfth Night" дієприкметники II таких дієслів руху, як: *to come*, *to move*, *to travel* і *to pass* – зустрічаються з допоміжним дієсловом *to have*. Наприклад:

VAL: *This is the gentlemen I told your ladyship/ had come along with me...* [5: 84].

PRIEST: *Since when my watch hath told me, toward my grave, / I have travell'd but two hours* [6: 156].

Тенденцію до зміни акцентів при вживанні дієслів руху з *to have* і *to be* чітко видно у творі Джона Баньяна "The Pilgrim's Progress", де такі дієслова руху, як: *to go*, *to run*, *to come*, *to pass* і *to arrive*, – зустрічаються з обома допоміжними дієсловами. Але залежно від того, з яким допоміжним дієсловом вони комбінуються, співрозмовник наголошує або на самому процесі (з *to have*), або на результаті (з *to be*):

I have grieved the Spirit, and he is gone; I tempted the devil, and he is come to me [7].

There also you shall meet with thousands and ten thousands that have gone before us to that place; none of them are hurtful, but loving and holy; every one walking in the sight of God, and standing in his presence with acceptance for ever [7].

Категорія перфекта, виражена сполученнями з *to have*, на початку XVII століття має досить розгалужену формальну структуру, а *to be* + Participles II досить обмежена у формальному вираженні. Вона представлена як теперішніми, так і минулими формами.

Історично теперішні перфектні форми з *to have* і *to be* могли вживатися як у значенні Past Simple, так і в значенні сучасного Present Perfect. У творах Дж. Чосера, наприклад, у функціональному діапазоні теперішніх перфектних форм превалювало значення сучасного Past Simple, хоча форми зі спеціалізованим значенням Present Perfect також мали місце [8]. Наприклад:

*Thise ladyes, whan they hir ryme say
Han taken hire and into chambre gon,
And strepn hire out of hiic rude array...* [9]

*Ye han youreselven shewed heer to-day
So heigh sentence, so holily and weel,
That I consente and conferme everydeel
Youre wordes alle and youre opinioun.* [9]

Протягом XV—XVI століть теперішні форми перфекта звужують спектр значення минулого часу. Наприкінці XVI століття ширшає спеціалізоване значення сучасного Present Perfect, а кількість форм, що мають сучасне значення Present Perfect, майже дорівнює кількості форм, що вживаються у значенні сучасного Past Simple [10]. На початку XVII століття теперішні форми з *to have* представляють широку гаму значень, властивих сучасній формі Present Perfect, а саме:

1. Представлення дії, яка відбувалася в минулому, але співрозмовник не вказує точного часу, коли подія мала місце:

His very genius hath taken the infection of the device, man [6: 176].

2. Позначення дії, яка відбулася в минулому, але впливає на теперішню ситуацію:

Thou hast met with something, as I perceive, already; for I see the dirt of the Slough of Despond is upon thee; but that slough is the beginning of the sorrows that do attend those that go on in that way [7].

3. Акцентуація на події, яка повторювалася декілька разів до моменту мовлення:

This love of theirs myself have often seen/ Haply when they have judg'd me fast asleep /And oftentimes have purpos'd to forbid/Sir valentine her company and my court [5].

4. Вираження дії, що триває з певного моменту в минулому до моменту мовлення:

Have you long sojourn'd there? [5].

5. Вживання перфектної конструкції у структурі this/it/that is the first/second/third/only/ best/worst time:

I know it very well; it was not the first time that he has met with me [7].

'Tis not the first time, I have constrained one to call me knave [6: 66].

6. Використання перфектної конструкції у структурі this/it is he/smb/smt who/that...:

Then said he with the whip, It is Flatterer, a false apostle, that hath transformed himself into an angel of light [7].

7. Вживання перфектної конструкції в реченні, що містить since, для вираження дії, що відбулася в минулому і тривала до моменту мовлення:

8.

I have loved her ever since I saw her, and still I see her beautiful [5: 60].

З іншого боку, теперішні перфектні форми зустрічаються ще у значенні минулого неозначеного часу (Past Simple), хоча такі приклади нараховують невелику кількість і їх можна вважати явищем залишковим. Окрім цього, в значенні Past Simple зустрічаються приклади, коли час дії, що відбулася, не зазначений, але йдеться про дію, що відбулася в минулому:

Lord, I have heard that thou art a merciful God, and hast ordained that thy Son Jesus Christ should be the Saviour of the world [5].

Функціональний діапазон теперішніх форм з *to be* обмежено тільки представленням дії, яка відбулася в минулому, без посилання на час, коли вона відбулася:

CLO: Troth, sir, I can yield you none without words, and words are grown so false I am loath to prove reason with them [6: 21].

У Табл. 1 представлено статистичну дистрибуцію граматичних значень теперішніх перфектних форм з допоміжними дієсловами *to have* та *to be* у творах В. Шекспіра "Twelfth Night" і "The Two Gentlemen of Verona" та Дж. Баньяна "The Pilgrim's Progress".

Таблиця 1

to have								to be
Представлення дії, яка відбувалася в минулому, але співрозмовник не вказує точного часу, коли подія мала місце	Позначення дії, яка відбувалася в минулому, але впливає на теперішню ситуацію	Акцентуація на події, яка повторювалася декілька разів до моменту мовлення	Вираження дії, що триває з певного моменту в минулому до моменту мовлення	Вживання перфектної конструкції у структурі this/it/that is the first/second/third/only/ best/worst time	Використання перфектної конструкції у структурі this/it is he/smb/smith who/that...	Вживання перфектної конструкції в реченні, що містить since, для вираження дії, що відбувалася в минулому і тривала до моменту мовлення	Час дії не зазначений, але йдеться про дію, що відбулася в минулому	Представлення дії, яка відбувалася в минулому, але співрозмовник не вказує точного часу, коли подія мала місце
156	1	9	14	2	1	75	2	8

Перфектні форми з допоміжним дієсловом *to have* у минулому часі мають наступний функціональний діапазон:

1. Вираження дії, яка передувє моменту або дії в минулому:

Then Christian and Faithful told him of all things that had happened to them in the way; and how, and with what difficulty, they had arrived at that place [5].

2. Вираження дії, що повторювалася декілька разів до певного моменту в минулому:

Thus, therefore, he went back, carefully looking on this side and on that, all the way as he went, if happily he might find his roll, that had been his comfort so many times in his journey [7].

3. Вираження тривалої дії, що бере початок і завершується до певного моменту в минулому:

When Christian had travelled in this disconsolate condition some considerable time, he thought he heard the voice of a man, as going before him, saying, Though I walk through the valley of the shadow of death, I will fear no evil, for thou art with me [5].

Комбінації з *to be* в минулому виражають дію, яка відбулася до певного моменту в минулому з дієсловами руху. Наприклад:

I saw in my dream, that when Obstinate was gone back, Christian and Pliable went talking over the plain; and thus they began their discourse [5].

У Табл. 2 представлено статистичну дистрибуцію граматичних значень минулих перфектних форм з допоміжними дієсловами *to have* та *to be* у творах В. Шекспіра "Twelfth Night" і "The Two Gentlemen of Verona" та Дж. Баньяна "The Pilgrim's Progress".

Таблиця 2

to have			to be
Вираження дії, яка передувє моменту або дії в минулому	Вираження дії, що повторювалася декілька разів до певного моменту в минулому	Вираження тривалої дії, що бере початок і завершується до певного моменту в минулому	Вираження дії, яка передувє моменту або дії в минулому
82	1	2	2

Отже, вивчення функціонального статусу перфектних форм у ранньомовноанглійському періоді дало нам можливість зробити висновок про те, що функціональне навантаження перфектних форм з *to be* в зазначений період як у теперішній, так і в минулій формах є досить обмеженим. Це пояснюється тим, що це допоміжне дієслово має обмежену сферу комбінування з дієприкметниками II. Структура *to have+Participle II* в теперішній формі представлена всіма значеннями сучасного Present Perfect. Але існують приклади, де *to have* та дієприкметник II мають значення, що властиві Past Simple (про що свідчать нечисельні приклади). Це свідчить про те, що

такі значення є залишковими явищами. Минулі перфектні форми з *to have* вживаються лише у значенні сучасного Past Perfect, і це свідчить про те, що сучасне функціональне навантаження цієї форми остаточно сформувалося раніше відповідної теперішньої форми перфекта.

Перспективами даного дослідження є подальше вивчення категорії перфекта у XVII столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кашкин В.Ф. Функциональная типология перфекта – Воронеж: Издательство ВГУ, 1991. – 121 с.
2. Лингвистический энциклопедический словарь / За ред. Ярцевой В.Н. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 372 с.
3. Rastorgueva T.A. History of the English Language. – Moscow, 2002. – 268 p.
4. Иванова И.П., Чахоян Л.П., Беляева Т.М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. – СПб.: Лань, 1999. – 512 с.
5. William Shakespeare "The Two Gentlemen of Verona." The Complete Works of William Shakespeare. Ed. Peter Alexander. Diamond Books, 1994. — P. 37 – 49.
6. William Shakespeare "Twelfth Night." The Complete Works of William Shakespeare. Ed. Peter Alexander. Diamond Books, 1994. P. 181 – 196.
7. John Bunyan "The Pilgrim's Progress" <http://allongod.com/bunyan>.
8. Сидоренко С.І., Андрушенко О.Ю. Формальний стан і функціональний діапазон дієслівних перфектних форм у творах Дж. Чосера // Вісник Житомирського педагогічного університету. – Житомир, 2004. – №6. — С. 231 – 235.
9. Geoffrey Chaucer "The Canterbury Tales." The Riverside Chaucer. Ed. Larry D. Oxford: oxford UP, 1990. 23–330 p.
10. Андрушенко О.Ю., Сидоренко С.І. The Formal State and the Functional Value of Perfect Forms in the History of English // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами інноваційних освітніх технологій. – Житомир, 2004. – С. 125 – 132.

Матеріал надійшов до редакції 16.04.2005 р.

Андрушенко О.Ю. Функціональний статус перфектних форм в ранньоніовоанглійському періоді.

В статті розглядається функціональний статус глагольних перфектних конструкцій в ранньоніовоанглійському періоді на основі произведень В. Шекспіра і Дж. Баньяна.

Andrushenko O.Yu. The functional status of perfect forms in the Early New English period.

The article highlights the functional status of perfect constructions in Early New English on the basis of W. Shakespeare's and J. Bunyan's works.